

ECCLESIA. STUDIA Z DZIEJÓW WIELKOPOLSKI
TOM 11, 2016

MACIEJ SZCZEPANIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Akademia Lubrańskiego w Poznaniu. Próba wskrzeszenia (1937)

The Lubrański Academy in Poznań. An attempt at reactivation (1937)

Wraz z pojawieniem się pierwszego na ziemiach polskich biskupstwa w Poznaniu w 968 r. można mówić o początkach szkolnictwa, a zarazem nauczania teologii w Polsce¹. W 1519 r. na poznańskim Ostrowie Tumskim rozpoczęła działalność Akademia Lubrańskiego – uczelnia aspirująca do rangi uniwersytetu². Teologia była jedną z głównych dyscyplin naukowych akademii, która w ciągu 260 lat istnienia wykształciła liczne grono absolwentów. Nauczanie teologii w Poznaniu związane było też z działalnością seminarium duchownego, którego tradycje sięgają roku 1564³, oraz kolegium jezuickiego (1573-1773)⁴.

W okresie II Rzeczypospolitej podjęto dwie – niestety nieudane – próby zorganizowania w Poznaniu nauczania teologii na poziomie uniwersyteckim. Pierwsza z nich zaowocowała powołaniem do istnienia Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Poznańskim, choć nie rozpoczął on działalności⁵. Kolejna została

¹ Por. A. Petrani, *Szkolnictwo teologiczne w Polsce*, „Prawo Kanoniczne” 7 (1964) 1-2, s. 128.

² Por. J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964, s. 678-702; D. Żołędź-Strzelczyk, *Academia Lubransiana (1519-1780). Dzieje szkoły od powstania do czasów Komisji Edukacji Narodowej*, „Kronika Miasta Poznania” 1999, nr 2, s. 141-151.

³ Por. J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964, s. 702; M. Banaszak, *Na 400-lecie Seminarium Duchownego w Poznaniu*, [w:] *W służbie Kościoła poznańskiego*, red. L. Bielerzewski, Poznań 1974, s. 177-179.

⁴ Por. *Wokół jezuickiej fundacji uniwersytetu z 1611 roku*, red. D. Żołędź-Strzelczyk, R. Witkowski, Poznań 2011.

⁵ Por. J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964, s. 717; C. Pest, *Kardynał Edmund Dalbor (1896-1926). Pierwszy Prymas Polski Odrodzonej*, Poznań 2004, s. 413-422; M. Szczepaniak, *Wydział Teologiczny w Poznaniu (1919-1922) w świetle archiwaliów watykańskich*, „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski” 9 (2014), s. 223-236; A. Wrzosek, *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swego istnienia (1919, 1919-20, 1920-21, 1921-22, 1922-23) za rektoratu Heljodora Świącickiego*, Poznań 1924, s. 96-99.

podjęta przez kard. Augusta Hlonda w 1937 r. i miała na celu „wskrzeszenie” Akademii Lubrańskiego. W literaturze przedmiotu fakt ten został odnotowany, chociaż – jak słusznie przypomniał M. Fąka – podczas II wojny światowej zaginęła niemal cała dokumentacja tej sprawy⁶. Niniejszy artykuł podejmuje zagadnienie próby ponownego powołania do istnienia Akademii Lubrańskiego w świetle archiwaliów watykańskich⁷. Pozwalają one uchwycić kilka istotnych faktów historycznych i umożliwiają zapoznanie się z przygotowanymi w Poznaniu statutami uczelni. Ich opublikowanie w niniejszym czasopiśmie wydaje się interesującym przyczynkiem do ukazania pełnej historii Wydziału Teologicznego w Poznaniu.

PROŚBA KARD. HLONDA SKIEROWANA BEZPOŚREDNIO DO PAPIEŻA

Na mapie uczelni proponujących studia z zakresu teologii na poziomie uniwersyteckim w pierwszych dziesięcioleciach XX w. z pewnością brakowało Poznania. *Jeśli dawna Polska rosyjska ma wydział teologiczny w Warszawie, a dawna Polska austriacka ma podobne wydziały w Krakowie i we Lwowie, pewna sprawiedliwość wymaga, by także trzecia część Polski, kiedyś pruska, miała swój wydział teologiczny w Poznaniu* – pisał tuż po odzyskaniu niepodległości kard. Edmund Dalbor do kard. Gaetana Bisletiego, prefekta watykańskiej Kongregacji dla Seminariów i Uniwersytetów⁸. Nieudana próba powołania do istnienia Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919-1921 z pewnością była jeszcze żywa w pamięci wielu osób na początku lat trzydziestych. Ksiądz prof. Bronisław Żongołłowicz, któremu Senat Uniwersytetu 31 grudnia 1920 r. powierzył organizację Wydziału Teologicznego, już jako współpracownik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zanotował w swych zapiskach: [21 listopada 1930] *Meysztowicz* [Walerian], *pyta czy jest nadzieja otworzenia Wydziału Teologicznego w Uniwersytecie Poznańskim. Odpowiadam: teraz nie, nie zgodzi się Rząd obciążać budżetu. Minął czas nie wykorzystany przez Kardynałów*⁹. Nie dziwi więc fakt, że kard. August Hlond, który

⁶ Por. M. Fąka, *Starania o utworzenie akademickiej uczelni teologicznej w Poznaniu (do drugiej wojny światowej)*, „Prawo Kanoniczne” 23 (1980) 3-4, s. 283-285; tenże, *Starania o utworzenie akademickiej uczelni teologicznej w Poznaniu (c.d. – po drugiej wojnie światowej)*, „Prawo Kanoniczne” 24 (1981) 3-4, s. 134.

⁷ Interesują nas dokumenty Kongregacji dla Seminariów i Uniwersytetów (Archivio Storico, Congregazione per l'Educazione Cattolica [dalej: ACEC]), a także dokumenty znajdujące się w Archivio Segreto Vaticano [dalej: ASV] i w Archiwum Historycznym Sekretariatu Stanu – Archivio Storico, Congregazione per gli Affari Ecclesiastici Straordinari [dalej: AA.EE.SS.], Segreteria di Stato, Sezione per i Rapporti con gli Stati [dalej: S.RR.SS.].

⁸ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 224, fasc. 154, k. 14r: S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi, Posnania, Erezione della Facoltà Teologica nella Università Civile, Posnania, all. 2, kard. E. Dalbor do kard. G. Bisletiego, 15.4.1921.

od 1926 r. pełnił posługę ordynariusza archidiecezji w Gnieźnie i w Poznaniu, podjął starania mające na celu wypełnienie tej luki. Wspomniane wyżej zaszczości historyczne stanowiły jeszcze wówczas ważny aspekt życia społecznego. Dobrze świadczą o tym instrukcje dla nowego nuncjusza apostolskiego w Warszawie, abp. Filippa Cortesiego, któremu w maju 1937 r. przypominano, że *Polska, choć zjednoczona politycznie, nie zdołała jeszcze stłumić niektórych wewnętrznych różnic i nierówności wynikających z zaborów* – sytuacja ta *naturalnie znajduje oddźwięk w przestrzeni kościelnej*¹⁰. Poznańskich duchownych opisywano jako *wysoce wykształconych, żywo zainteresowanych życiem politycznym, charakteryzujących się geniuszem organizacyjnym i niezaprzeczną wielokierunkową działalnością społeczną: kler ten najbardziej jednak czuje ciężar zależności od Rzymu*¹¹. W sprawozdaniu przygotowanym dla nuncjusza Cortesiego przeciwstawiano duchownych z Wielkopolski klerowi z dawnego zaboru rosyjskiego (*o znikomej kulturze i względnej działalności duszpasterskiej, ale za to wiernego Stolicy Apostolskiej*) i z dawnego zaboru austriackiego (*żywy i sympatyczny w okazywaniu swoich uczuć, ale dość biurokratyczny*).

Zarysowane wyżej historyczne uwarunkowania stały się jednym z ważnych argumentów w podjętych przez kard. Hlonda rozmowach ze Stolicą Apostolską, przemawiającym za organizacją w Poznaniu studiów teologicznych na poziomie uniwersyteckim. *W całej zachodniej Polsce, niegdyś niemieckiej, w której bez wątpienia jakość studiów kościelnych przewyższa inne rejony kraju, nie ma żadnego wydziału teologicznego. Duchowieństwo miejscowe niechętnie wyjeżdża na studia na wydziałach w Polsce kiedyś rosyjskiej czy austriackiej, także dlatego, że nie ma prawie do nich zaufania*¹² – pisał do nuncjusza Cortesiego kard. Hlond.

Prymas Polski postanowił osobiście zwrócić się do papieża Piusa XI z prośbą o utworzenie w Poznaniu wyższej uczelni teologicznej. W jego zamyśle nie miała to być uczelnia państwowa, ale kościelna. Proponował nazwę historyczną – Akademia Lubrańskiego, w łacińskim zapisie w oficjalnych dokumentach często z charakterystycznym „ń” – *Academia Lubrańsciana*. Prymas proponował jej uposażenie i widział w niej osobisty dar dla archidiecezji, swego rodzaju „pamiątkę” swego prymasostwa.

Okazją do przedstawienia Ojcu Świętemu tej prośby był pobyt prymasa w Rzymie w pierwszych dniach maja 1937 r. Kardynał Hlond udał się z Poznania

⁹ B. Żongołłowicz, *Dzienniki 1930-1936*, oprac. D. Zamojska, Warszawa 2004, s. 83-84.

¹⁰ AA.EE.SS., S.RR.SS., Polonia IV, 1936-1938, pos. 183-184a, fasc. 203, 5.5.1937, k. 75: Istruzioni per Filippo Cortesi nunzio apostolico in Polonia.

¹¹ AA.EE.SS., S.RR.SS., Polonia IV, 1936-1938, pos. 183-184a, fasc. 203, 5.5.1937, k. 75: Istruzioni per Filippo Cortesi nunzio apostolico in Polonia.

¹² ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 27.8.1937, k. 15: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

do Wiecznego Miasta pociągiem przez przełęcz Brennero głównie z uwagi na spotkanie z papieżem, *nie mogąc przybyć do Rzymu pod koniec maja, by złożyć hołd i życzenia Jego Świątobliwości od katolickiej Polski w dzień jego osiemdziesiątych urodzin*¹³. *Chciałbym zostać przyjęty przez Ojca Świętego 13 lub 14 maja*¹⁴ – pisał z Poznania 28 kwietnia do ks. prałata Alberta Arborio Mella di Sant’Elia, *maestro di camera* Domu Papieskiego. Zapowiadał przy tym, że będzie w Rzymie jedynie osiem dni, ponieważ w Poznaniu czekają go *palące kwestie dotyczące Międzynarodowego Katolickiego Kongresu Radiowego i Międzynarodowego Kongresu Chrystusa Króla*¹⁵. Przy okazji pobytu w Rzymie prymas zwiedził wystawę prasy katolickiej organizowaną w tych dniach w Wiecznym Mieście¹⁶. Powrót do Poznania zaplanował na 18 maja¹⁷.

Swą prośbę o ponowne utworzenie Akademii Lubrańskiego w Poznaniu prymas wyraził na piśmie; list napisany 5 maja skierowany był bezpośrednio do papieża. Pius XI przyjął prymasa na audiencji 14 maja¹⁸. Dzień później papież rozmawiał o tej propozycji z sekretarzem Kongregacji dla Seminariów i Uniwersytetów, ks. Ernestem Ruffinim. *Już od 1919 roku myślano o utworzeniu Wydziału Teologicznego na państwowym uniwersytecie w Poznaniu; sprawą zajmował się także Ojciec Święty jako wizytator apostolski i nuncjusz w Polsce. Kwestia ta była także rozpatrywana na dwóch posiedzeniach plenarnych kongregacji, podczas których określono warunki. Ale sprawa nie była kontynuowana* – napisał w notatce przed spotkaniem z papieżem ks. Ruffini¹⁹. Podczas audiencji sekretarz kongregacji zapewnił papieża, że kongregacja poświęci sprawie należną uwagę²⁰.

Pius XI rzeczywiście zajmował się kwestią utworzenia Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919-1921 i zabiegał o zgodę Stolicy Apostolskiej na jak najlepsze warunki do zaistnienia wydziału²¹. W piśmie

¹³ Acta Hlondiana, t. IV, cz. 7, s. 4: kard. A. Hlond do ks. Alberto Arborio Mella di Sant’Elia, 28.4.1937.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ *All’esposizione della Stampa Cattolica. La visita dell’E.mo Cardinale Hlond*, „L’Osservatore Romano” nr 109, 11.5.1937, s. 1.

¹⁷ Acta Hlondiana, t. IV, cz. 7, s. 5: kard. A. Hlond do abp. Francesco Borgongini Duca, 12.5.1937. Prymas wystosował do nuncjusza apostolskiego przy Kwirynale pismo w podziękowaniu za bilety kolejowe i eskortę we Włoszech.

¹⁸ *Nostre informazioni*, „L’Osservatore Romano” nr 112, 15.5.1937, s. 1.

¹⁹ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, b.d: nota ks. E. Ruffiniego przed audiencją u papieża Piusa XI.

²⁰ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 15.5.1937: nota ks. E. Ruffiniego po audiencji u papieża Piusa XI. Kongregacja zapewniła kard. Hlonda, że zajmie się sprawą, w piśmie z dnia 6 czerwca, ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 3.6.1937.

²¹ Por. M. Szczepaniak, *Wydział Teologiczny w Poznaniu (1919-1922) w świetle archiwaliów watykańskich*, „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski” 9 (2014), s. 235.

do Sekretariatu Stanu z 5 kwietnia 1919 r. ówczesny przedstawiciel Stolicy Apostolskiej w Polsce podzielał entuzjazm prymasa Dalbora i nie czekając na decyzję Watykanu, udzielił zgody na dalsze działania: *Biorąc pod uwagę nagły charakter sprawy odpowiedziałem, że można rozpocząć działania na rzecz upragnionego wydziału*²², z zastrzeżeniem, że ostateczną zgodę wyda Stolica Apostolska. Po otrzymaniu niesatysfakcjonującej abp. Dalbora odpowiedzi z Rzymu nuncjusz Ratti osobiście rozmawiał z prymasem na temat wydziału, a sporządzone przez niego sprawozdanie (*miałem okazję wyrobić sobie pozytywne i precyzyjne zdanie na temat stanu rzeczy*²³) było korzystne dla arcybiskupa poznańskiego. Jeszcze w 1921 r., już jako kardynał i arcybiskup Mediolanu, radził kongregacji, by przyjęła pozytywną opinię na temat utworzenia Wydziału Teologicznego w Poznaniu wyrażoną przez ks. Kazimierza Skirmunta²⁴.

Napisany w 1937 r. list kard. Hlonda do papieża szczegółowo wyjaśniał szeroki kontekst zagadnienia. Prymas przypominał w nim, że historia Akademii Lubrańskiego, która Polsce, Litwie i Morawom dała wielu uczonych duchownych, sięga początków XVI w. W okresie zaborów biskupi poznańscy próbowali ją wskrzesić – prymas wspominał zwłaszcza starania abp. Leona Przyłuskiego – ale rząd pruski nie zgadzał się na wznowienie jej działalności. *Mimo to seminarium arcybiskupie w Poznaniu, uważając się za spadkobiercę tradycji owej akademii, próbowało zachować działalność naukową na poziomie uniwersyteckim*²⁵ – konkludował. *Po przygotowaniu zarówno odpowiednich profesorów, jak i zapewnieniu środków naukowych, i po osiągnięciu założonego poziomu wykładowego dyscyplin kościelnych z zainicjowaniem jednocześnie seminariów naukowych, które kształcą alumnów w kierunku wyższych zdolności w pracy naukowej, i po zapewnieniu nauczania zagadnień teologicznych zgodnie z konstytucją apostolską Jego Świątobliwości Deus scientiarum Dominus, niżej podpisany pozwala sobie złożyć do tronu Jego Świątobliwości najpokorniejszą prośbę o zgodę aktem suwerennej dobroci na wskrzeszenie Academia Lubrańsciana w Poznaniu i przyznanie jej charakteru, przywilejów i praw wydziału teologicznego*²⁶ – pisał kard. Hlond. Prymas zaznaczał, że taka *akademia byłaby pierwszym wydziałem teologicznym w Polsce z pełnym pięcioletnim nauczaniem teologii i jednocześnie*

²² ACEC, Num. Protoc. 147/19, Posnania, 5.4.1919: ks. A. Ratti do kard. P. Gasparriego.

²³ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 224, fasc. 154, k. 13r: S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi, Posnania, Erezione della Facoltà Teologica nella Università Civile, Posnania, all. 1, nuncjusz A. Ratti do kard. G. Bisletiego, 5.9.1919.

²⁴ ACEC, Num. Protoc. 147/19, Posnania, 24.7.1921: kard. A. Ratti do Kongregacji dla Seminariów i Uniwersytetów; ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 224, fasc. 154, k. 16: S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi, Posnania, Erezione della Facoltà Teologica nella Università Civile, Posnania, *Voto Skirmunt*, 3.5.1921.

²⁵ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 5.5.1937: kard. A. Hlond do papieża Piusa XI.

²⁶ Tamże.

niezależnym od państwa²⁷. Do prośby arcybiskup gnieźnieński i poznański załączył gotowy projekt statutów akademii rozumianej jako wydział zorganizowany według norm wspomnianej konstytucji apostołskiej²⁸.

STATUTA POSNANIENSIS ACADEMIAE LUBRAŃSIANAЕ

Statuty Akademii Lubrańskiego zostały opracowane w Poznaniu prawdopodobnie przez rektora seminarium duchownego ks. Kazimierza Kowalskiego²⁹. Ksiądz Aleksy Wietrzykowski wspominał po II wojnie światowej, że na polecenie prymasa rektor Kowalski *sprowadził z zagranicy statuty wyższych uczelni katolickich, by opracować projekt statutów dla Akademii Lubrańskiego*³⁰. Trzydziestosześciostronicowy dokument został wydany *sumptem kancelarii prymasa Polski*. Podzielony jest na sześć części (*tituli*) poprzedzonych wstępem historycznym (*historicae praenotationes*) i uzupełniony dwoma appendiksami. Statuty wyjaśniają charakter i cel akademii (*I. De natura et fine Academiae Lubranscianae*), zawierają normy dotyczące osób i kierownictwa uczelni (*II. De Academiae personis et regimine*), prezentują program studiów (*III. De ratione studiorum*), sposób przyznawania stopni naukowych (*IV. De collatione graduum academicorum*), zasady funkcjonowania biblioteki i administracji (*V. De rebus didacticis et oeconomicis*) oraz zastosowania i zmian w statutach (*VI. De statutorum applicatione et immutatione*). W appendiksach podano wzór dyplomu (*Exemplar diplomatum*) oraz wysokość opłat za studia (*Tributa solvenda*) – 30 zł za pierwsze wpisowe, 50 zł rocznej opłaty, 100 zł za dyplom licencjacki i 200 zł za dyplom doktora³¹.

Projekt statutów akademii świadczy o poważnym traktowaniu przedstawionej papieżowi prośby – nie był to jedynie hipotetyczny powrót do działań sprzed lat, ale nowatorskie i realistyczne zabiegi. Podkreślano ciągłość istnienia akade-

²⁷ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 5.5.1937: kard. A. Hlond do papieża Piusa XI.

²⁸ Por. Pius XI, *Constitutio Apostolica Deus Scientiarum Dominus de Universitatibus et Facultatibus Studiorum Ecclesiasticorum*, 24.5.1931.

²⁹ Kazimierz Kowalski (1896-1972), wyświęcony na kapłana w 1922 r., profesor filozofii, studiował filozofię i teologię w Poznaniu, Münster, Strasburgu, Lowanium, Rzymie i Monachium, habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Poznańskim, od 1935 r. rektor seminarium duchownego w Poznaniu, redaktor „Studia Gnesnesia”, „Teologii Praktycznej” i „Annales Misiologicae”. W czasie II wojny światowej próbował zorganizować seminarium dla wysiedlonych kleryków, skazany przez gestapo na karę śmierci. W 1946 r. mianowany biskupem chełmińskim. Por. J. Breś, *Kowalski Kazimierz Józef*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, kol. 1089-1090.

³⁰ M. Fąka, *Starania o utworzenie akademickiej uczelni teologicznej w Poznaniu (do drugiej wojny światowej)*, „Prawo Kanoniczne” 23 (1980) 3-4, s. 285.

³¹ Cena „Kuriera Poznańskiego” w maju 1937 r. wynosiła 20 gr za egzemplarz.

STATUTA POSNANIENSIS
ACADEMIAE LUBRANSCIANAE

POZNAŃ
SUMPTIBUS CANCELLARIAE PRIMATIS POLONIAE
MCMXXXVII

mii, której tradycje kultywowało seminarium duchowne. Opierano się na „nowym” dokumencie papieskim *Deus scientiarum Dominus*. Uczelnia – ustanowiona pod łaskawym patronatem Najświętszego Serca Jezusa i pod orędownictwem św. Tomasza z Akwinu – miała służyć przekazywaniu świętej teologii w sposób *pełny, solidny i dostosowany do współczesnych potrzeb*. Wśród dyscyplin wykładanych w Poznaniu nie miało zabraknąć – zgodnie z duchem czasu – także *teorii Akcji Katolickiej*.

Na czele uczelni miał stać wielki kanclerz – arcybiskup gnieźnieński i poznański (§ 8). Statuty wymieniały zadania rektora, wicerektora, prefekta studiów i profesorów (§ 10-37). W akademii mieli studiować klerycy diecezjalni i zakonnicy oraz osoby świeckie (§ 2). Statuty dzieliły słuchaczy na zwyczajnych (ubiegających się o stopnie naukowe), nadzwyczajnych (bez aspiracji na stopnie naukowe) i gości (§ 38). Do przyjęcia w poczet studentów konieczne były autentyczne dokumenty potwierdzające odbycie *studiów średnich klasycznych* (matura) i świadectwo od własnego ordynariusza (§ 39). Osoby, które byłyby niezdolne do uiszczenia należnych opłat, mogły być z nich zwolnione przez rektora (§ 40). Statuty przewidywały możliwość nadawania stopni akademickich licencjatu i doktoratu (§ 78-104).

Studia teologiczne miały trwać pięć lat. Statuty szczegółowo prezentowały *ratio studiorum*. Poszczególne przedmioty dzielono na podstawowe, pomocnicze i specjalistyczne (§ 65). Do materii podstawowych zaliczano: teologię fundamentalną i dogmatyczną, teologię moralną, egzegezę Starego i Nowego Testamentu, prawo kanoniczne, historię Kościoła i patrologię (§ 66). Wśród dyscyplin pomocniczych znalazły się: ascetyka, liturgika, teologia orientalna i pastoralna (§ 67). Przedmioty specjalistyczne dzielono na obowiązkowe – homiletyka, katechetyka, pedagogika i teoria Akcji Katolickiej, oraz dowolne – interpretacja dzieł ojców i św. Tomasza z Akwinu, misjologia, muzykologia, medycyna pastoralna, historia sztuki chrześcijańskiej i socjologia (§ 68). Student miał się też wykazać znajomością języka hebrajskiego i greki biblijnej (§ 69).

W przedstawionych Stolicy Apostolskiej statutach widnieją jedynie drobne poprawki pracowników kongregacji uczynione na marginesach, zazwyczaj literówki, niekiedy adnotacje o powtórzeniach. W nocie Kongregacji dla Seminarium i Uniwersytetów zapisano tylko, że *rodzi się pytanie, czy powinno się zachować tytuł akademii, czy też zastosować tytuł Wydziału Teologicznego, albo chociaż Wydziału Teologicznego Akademii Lubrańskiego*³².

³² ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 21.7.1937: Osservazioni circa gli statuti.

DALSZE DZIAŁANIA NA LINII RZYM–WARSZAWA–POZNAŃ

Audycja prymasa Polski u papieża w maju 1937 r. nadała bieg sprawie wskrzeszenia Akademii Lubrańskiego. Na początku sierpnia ks. prałat Ruffini przekazał nuncjuszowi apostolskiemu w Warszawie prośbę o wyrażenie opinii (*in via riservata*) na temat propozycji kard. Hlonda³³. Niedługo potem abp Cortesi musiał rozmawiać osobiście na ten temat z prymasem, który wkrótce uzupełnił ustną relację szczegółowym pismem, wysłanym z Poznania 27 sierpnia. Przekonywał w nim, że nie będzie żadnego problemu z obsadzeniem stanowisk profesorskich akademii (*posiadam w moich dwóch archidiecezjach odpowiednie bogactwo osób dobrze przygotowanych*³⁴). Hlond wymieniał pięciu doktorów i trzech licencjuszy z dziedziny filozofii, siedmiu doktorów i dwóch licencjuszy z prawa kanonicznego, trzech doktorów obojga praw, 28 doktorów i czterech licencjuszy z dziedziny teologii, dwóch licencjuszy z nauk biblijnych; *nie licząc 10 doktorów z literatury, filologii klasycznej, języków orientalnych, historii, pedagogii, itd., nostryfikowanych przez uniwersytet państwowy, jak również doktora z muzykologii (śpiewu kościelnego) i doktora z dziedziny ekonomii politycznej i socjologii*³⁵. Prymas dodawał, że do tej grupy nie zalicza ani audytora Roty Rzymskiej ks. prałata Janasika, ani trzech kapłanów diecezjalnych – profesorów w Krakowie, we Lwowie i w Lublinie, ponadto *więcej niż dziesięciu kleryków i księży studiujących obecnie w Rzymie, Lowanium, Paryżu i Strasburgu*³⁶.

W liście kard. Hlonda najciekawsze wydaje się bardzo emocjonalne podejście do kwestii wskrzeszenia akademii. Główny argument za jej ponownym powołaniem do istnienia miał jednak charakter duszpasterski i formułowany był w imieniu ogółu episkopatu. *Projektowany wydział według mojego zamysłu miałby do wypełnienia ważną misję w Polsce, przygotowując szczególnie dobrych profesorów religii dla gimnazjów i liceów. W tym względzie biskupi odczuwają wielką potrzebę specjalnego i w miarę możliwości jednorodnego przygotowania naukowego licznego grona księży, którzy z dużą odpowiedzialnością kierują młodymi umysłami w szkołach średnich. Taka specjalizacja zostałaby przyjęta z aprobatą przez diecezje*³⁷ – pisał prymas Polski. Przy okazji kard. Hlond wymieniał osiągnięcia szkolnictwa katolickiego w Poznaniu w ostatnich latach – działalność Katolickiej Szkoły Społecznej i Katolickiego Instytutu Pedagogicznego; podkreślał, że ich absolwenci służą Kościołowi w wielu polskich diecezjach.

³³ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 28.7.1937; ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 5.8.1937, k. 13: ks. E. Ruffini do abp. F. Cortesiego.

³⁴ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 27.8.1937, k. 15: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

³⁵ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 27.8.1937, k. 15r: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże.

Nuncjusz Cortesi bezzwłocznie poprosił prymasa o dopowiedzenia w niektórych kwestiach. *Pozwalam sobie prosić jeszcze o dokładną informację na temat środków finansowych na utrzymanie tegoż wydziału, biblioteki i publikacji naukowych, jak również obszerności i użyteczności budynku, czy wolnostojący, czy przyległy do aktualnego seminarium*³⁸. *Na początku wydział będzie musiał korzystać z auli mojego seminarium arcybiskupiego w Poznaniu. Ale jeśli wydział zostanie erygowany i będzie to wolą Opatrzności, zamierzam ofiarować wydziałowi własną siedzibę, piękną, nowoczesną, konstruując dla niego budynek odpowiadający wszelkim dzisiejszym potrzebom. Taki budynek Wydziału Teologicznego wyobrażam sobie jako małą pamiątkę, którą chciałbym pozostawić moim następcom*³⁹ – pisał w odpowiedzi prymas Polski. Słowa kard. Hlonda niewątpliwie świadczą o jego przywiązaniu do idei wskrzeszenia Akademii Lubrańskiego, której istnienie pozostawiłoby trwałe ślad jego pasterskich rządów w archidiecezji poznańskiej.

Prymas szczegółowo opisywał też kwestie finansowe, choć może się wydawać, że nie wykraczał tu poza hipotetyczny zarys budżetu uczelni. *Utrzymanie projektowanego Wydziału Teologicznego w Poznaniu nie będzie bardzo kosztowne, biorąc pod uwagę fakt, że w moim zamyśle zamierzam wykorzystać w dozwolonej mierze siły dydaktyczne wydziału dla teologicznego nauczania seminaryjnego moich alumnów. Wykładowcy kursu seminaryjnego są wystarczająco wynagradzani. Za nadwyżkę pracy dla Wydziału Teologicznego otrzymaliby stosowną rekompensatę*⁴⁰ – zaznaczał Hlond. Podobne rozwiązanie widział dla biblioteki – *oddalbym do dyspozycji wydziału bibliotekę mojego seminarium arcybiskupiego w Poznaniu i znaczącą bibliotekę arcybiskupią w tym mieście*⁴¹; wydział jedynie musiałby zadbać o zakup brakujących ważnych pozycji książkowych. Prymas wyjaśniał wreszcie, że stworzona przez niego seria wydawnicza „*Studia Gnesnensia*”, przeniesiona do Poznania, mogłaby zmienić tytuł, stając się oficjalnym czasopiśmie naukowym wydziału; poszczególni profesorowie zaś mogliby publikować książki z własnych środków. *Podsumowując, mogę za dysponować następujące kwoty na rzecz wydziału: a. na honoraria profesorów (poza tymi, które otrzymują jako profesorowie seminarium arcybiskupiego) – 20 tysięcy złotych; b. na potrzeby biblioteki – 10 tysięcy złotych; c. na wydawnictwa naukowe – 10 tysięcy złotych*⁴² – deklarował prymas. Przy okazji zaznaczał, że

³⁸ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 31.8.1937, k. 17: abp F. Cortesi do kard. A. Hlonda.

³⁹ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 6.9.1937, k. 18: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

⁴⁰ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 6.9.1937, k. 18: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

⁴¹ Tamże.

⁴² ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 6.9.1937, k. 18r: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

w jego archidiecezjach księży zostali zobligowani do udziału w kasie emerytalnej, która gwarantuje wynagrodzenia dla emerytów, także księży profesorów. *Na koniec pozwalam sobie zauważyć, że fundusze, o których mówię, czyli czterdzieści tysięcy złotych rocznie (=sto sześćdziesiąt tysięcy lirów włoskich), to środki, które mogę przeznaczyć osobiście i za tę kwotę mogę poręczyć. Kiedy wydział powstanie, z pewnością od duchownych i laikatu pozyska znaczne wsparcie oraz fundacje, które pomogą moim następcom utrzymać wydział i pozwolą mu na nieustanny rozwój*⁴³. Na koniec kard. Hlond nawiązywał do inicjatywy nuncjusza, zapewne przekazanej w ustnej rozmowie, i potwierdzał, że rzeczywiście wydział powinien przyczynić się do wykształcenia laikatu zaangażowanego w działalność Akcji Katolickiej, i to w skali znacznie szerszej, niż jest to praktykowane na Uniwersytecie Gregoriańskim.

Po uzyskaniu tak szczegółowych wyjaśnień abp Cortesi przekazał kongregacji swoją opinię na temat Akademii Lubrańskiego w Poznaniu. Powtarzał w niej wiele tez kard. Hlonda. Szczegółowo wspominał o liczbie aktualnych wykładowców w Poznaniu i ich specjalizacjach, relacjonował kwestie dotyczące bogato wyposażonej biblioteki seminaryjnej i archidiecezjalnej, wydawnictwa „Studia Gnesnensia” i owych 40 tys. złotych rocznie na utrzymanie wydziału. Przyznawał, że początkowo akademia mieściłaby się w seminarium, ale wkrótce może powstać nowoczesny budynek, który kardynał rozważa jako *główne swe dzieło w darze dla swojej archidiecezji*⁴⁴. Niewątpliwie nuncjusz apostolski w Warszawie popierał prośbę prymasa, podzielał jego wizję i dostrzegał konieczność stworzenia nowoczesnej uczelni teologicznej w Wielkopolsce. *Archidiecezja w Poznaniu, zjednoczona w osobie arcybiskupa z tą w Gnieźnie, obejmuje najbardziej postępową, silną i aktywną część polskiej społeczności, która doświadczywszy podporządkowania państwu niemieckiemu, nauczyła się wytrwałości w postanowieniach i dyscypliny pracy. Tamtejsze duchowieństwo odzwierciedla te zalety, zajmując pierwsze miejsce w miłości do studiów, kulturze naukowej i przysposobieniu do potrzeb społecznych naszych czasów*⁴⁵ – nie szczędził pochwał abp Cortesi. Nuncjusz powtarzał zdanie prymasa, iż wyższość kulturowa sprawia, że studenci nie chcą uczęszczać na wydziały teologiczne we własnym kraju i preferują wyjazdy za granicę. *Nie ma wątpliwości, że Poznań posiada zasoby intelektualne i naukowe znacznie wyższe niż inne polskie miasta i zapewnia środowisko religijne i społeczne bardziej nadające się na uniwersytet dla studiów filozoficznych i teologicznych; dla podniesienia naukowego poziomu kleru, dla honoru*

⁴³ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 6.9.1937, k. 19: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

⁴⁴ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 20.10.1937, k. 20-21: abp F. Cortesi do ks. E. Ruffiniego; ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 20.10.1937: abp F. Cortesi do ks. E. Ruffiniego.

⁴⁵ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 20.10.1937: abp F. Cortesi do ks. E. Ruffiniego.

*i prestżu Kościoła*⁴⁶ – pisał nuncjusz. Przy okazji wychwalał mądrość, aktywność i gorliwość kard. Hlonda, który zawsze do podejmowanych zadań podchodzi w pełnej łączności ze Stolicą Świętą, i – jakby w odpowiedzi na charakterystykę duchowieństwa poznańskiego zarysowaną przez swego poprzednika⁴⁷ – widział w tym szansę na jedność rozumu i serca duchownych z Ojcem Świętym. Nuncjusz apelował do kongregacji o *nulla osta* dla utworzenia wydziału w Poznaniu, przekonując, że nikt lepiej niż kard. Hlond – pełen młodzieńczego entuzjazmu pomysłodawca – nie wcieli tej idei w życie. Jednoznaczny pogląd abp. Cortesiego, a może także osobiste doświadczenia z lat 1919-1921 sprawiły, że podczas audiencji 7 listopada *Ojciec Święty, przyjmując opinię nuncjusza, zechciał zarządzić, by nadać bieg sprawie*⁴⁸.

W tym miejscu trzeba odnotować ważną wątpliwość, którą trudno wyjaśnić w świetle dostępnego materiału badawczego. Sekretarz Kongregacji dla Seminariorów i Uniwersytetów, ks. Ruffini, tuż po audiencji u papieża napisał pismo do nuncjusza w Warszawie z adnotacją, że podobne pismo zostanie wysłane do kard. Hlonda. Dziękował w nim abp. Cortesiemu za przesłaną do Rzymu opinię i zaznaczał na koniec, że wszystko to, co zakomunikował, zostanie wzięte pod uwagę. W środkowej części listu napisał: *Cieszę się, że mogę oznajmić, iż Ojciec Święty, któremu przekazałem sprawę, przyjmując opinię Waszej Ekscelencji, zechciał zarządzić przystąpienie do kanonicznego erygowania tegoż wydziału jak tylko zostaną spełnione wszystkie konieczne warunki. Ta Święta Kongregacja obecnie bada stosowne statuty, przedstawione kilka miesięcy temu przez eminencję arcybiskupa, któremu nie omieszkamy przedstawić ewentualnych uwag*⁴⁹. W manuskrypcie odpowiedzi skreślono jednak wyżej zacytowane akapity – w liście przesłanym do Warszawy pozostały jedynie podziękowania i zapewnienie o wzięciu pod uwagę opinii nuncjusza⁵⁰. Nie ulega wątpliwości, że odpowiedź przesłana do zainteresowanych osób – nuncjusza i arcybiskupa w Poznaniu – pozbawiona była istotnej informacji: zgody Piusa XI na procedowanie i ponowne erygowanie Akademii Lubrańskiego. Nie wiadomo, dlaczego entuzjazm ks. prałata Ruffiniego (*cieszę się, że mogę oznajmić*) został wyraźnie ostudzony w przesłanej do Polski korespondencji. Ruffini nie miał wówczas w kongregacji bezpośrednich przełożonych, jej prefekt, kard. G. Bisleti zmarł 30 sierpnia 1937 r., a jego następcą został mianowany dopiero w 1939 r.

⁴⁶ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 20.10.1937: abp F. Cortesi do ks. E. Ruffiniego.

⁴⁷ AA.EE.SS., S.RR.SS., Polonia IV, 1936-1938, pos. 183-184a, fasc. 203, 5.5.1937, k. 75: Istruzioni per Filippo Cortesi nunzio apostolico in Polonia.

⁴⁸ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 7.11.1937: nota ks. E. Ruffiniego po audiencji u papieża Piusa XI.

⁴⁹ ACEC, N. Prot. 667/37, Posnania, 10.11.1937: ks. E. Ruffini do abp. F. Cortesiego [manuskrypt].

⁵⁰ ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 287, fasc. 1217, 10.11.1937, k. 22: ks. E. Ruffini do abp. F. Cortesiego.

Wszystko wskazuje więc na to, że poznańskie projekty nie doczekały się realizacji nie tylko z powodu zbliżającej się II wojny światowej. W oficjalnej korespondencji na linii Poznań–Warszawa–Rzym nie podejmowano już tematu „wskrzeszenia” Akademii Lubrańskiego. W 1938 r. prymas Polski informował jedynie nuncjusza o erygowaniu przez niego w Poznaniu Instytutu Wyższej Kultury Religijnej, którego zadaniem miało być *szerzenie wiedzy katolickiej w strefach wykształconych*⁵¹, i zapraszał go na uroczystości inauguracyjne roku akademickiego 8 listopada⁵².

* * *

W 1937 r. prymas Polski August Hlond zwrócił się osobiście do papieża Piusa XI z prośbą o wskrzeszenie w Poznaniu Akademii Lubrańskiego. Nie miała to być uczelnia państwowa, ale kościelna, działająca na prawie papieskim, zapewniająca studia teologiczne na poziomie uniwersyteckim. Wizja prymasa zakładała budowę nowoczesnego gmachu akademii, w którym widział on osobisty dar dla archidiecezji, swego rodzaju „pamiątkę” swego prymasostwa.

Z archiwaliów watykańskich dowiadujemy się, że prośba została życzliwie przyjęta przez Piusa XI, który także wcześniej – jako wizytator apostolski i nuncjusz w Warszawie – popierał utworzenie w Poznaniu Wydziału Teologicznego. Papież zarządził przystąpienie do kanonicznego erygowania wydziału, jak tylko zostaną spełnione wszystkie konieczne warunki. Kongregacja dla Seminariów i Uniwersytetów nie nadała jednak sprawie biegu, a entuzjazm kard. Hlonda ostatecznie został zgaszony przez tragedię wojny. Wydarzenia z 1937 r. musiały być jednak żywe w pamięci ówczesnego sekretarza prymasa, ks. Antoniego Barania-

⁵¹ Ustanowienie „Instytutu Wyższej Kultury Religijnej” w Poznaniu, „Miesięcznik Kościelny. Organ Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej” 53 (1938) 10, s. 385.

⁵² ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 292, fasc. 1283, 22.10.1938, k. 128: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego. Nieco później prymas dokładnie nakreślił program pobytu nuncjusza w Poznaniu. Planowany program podróży abp. Cortesiego do Poznania wydaje się godny przytoczenia: 8 listopada wyjazd z Warszawy o 8.30 rano. Mój samochód towarzyszy pojazdowi Waszej Ekscelencji, także by wyznaczyć drogę, zwłaszcza na tych odcinkach, gdzie trzeba oddalić się od głównej drogi z powodu prac, które są wykonywane. Godz. 12: przyjazd do Łądu, gdzie będę miał zaszczyt przywitać Waszą Ekscelencję. Tam obiad u salezjanów i następnie ostatni odcinek drogi ok. dwugodziny. Przyjazd do Poznania ok. 16. Godz. 18.30: kolacja. Godz. 20: inauguracja Instytutu Wyższej Kultury Religijnej. Będziemy szczęśliwi, jeśli Wasza Ekscelencja w tym uroczystym momencie skieruje kilka słów do obecnych. 9 listopada: godz. 7 lub 7.30: msza św. w seminarium teologicznym, gdzie po śniadaniu rektor skieruje do Waszej Ekscelencji po francusku dwa słowa uszanowania, prosząc o błogosławieństwo dla przełożonych i alumnów. Godz. 9.30: wizyta w katedrze poznańskiej, w głównej siedzibie krajowej i diecezjalnej Akcji Katolickiej i w domu wydawniczym św. Wojciecha. Godz. 12: posiłek. Godz. 14: wyjazd do Gniezna i wizyta w kościele prymasowskim. Godz. 15.30: wyjazd do Warszawy, ASV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 292, fasc. 1283, 3.11.1938, k. 129: kard. A. Hlond do abp. F. Cortesiego.

ka. Już jako arcybiskup metropolita poznański w 1963 r. prosił on prefekta kongregacji kard. Giuseppe Pizzarda o przyznanie seminarium duchownemu prawa nadawania stopni akademickich bakalaureatu i licencjatu, a wśród racji historycznych wymieniał m.in. fakt, że kard. Hlond wnosił o *definitywne przekształcenie seminarium poznańskiego w akademię teologiczną, zwaną Akademią Lubrańskiego, wyposażoną w prawo nadawania stopni akademickich*⁵³. W ponownym piśmie z 1967 r. abp Baraniak prosił papieża Pawła VI, by archidiecezjalna uczelnia duchowna, wyposażona przez Stolicę Apostolską w prawo nadawania stopni naukowych, mogła działać pod nazwą *Arcybiskupie Seminarium Duchowne – Akademia Lubrańskiego (Archiepiscopale Seminarium Clericorum Posnaniense – Academia Lubransiana)*⁵⁴. Ostatecznie starania kardynałów Dalbora i Hlonda oraz abp. Baraniaka zostały zwieńczone dopiero przez ustanowienie w 1969 r. Akademickiego Studium Teologicznego w Poznaniu, a następnie Papieskiego Wydziału Teologicznego i Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Do nazwy *Academia Lubrańska* już jednak nie powrócono.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Acta Hlondiana. Materiały do życia i działalności kard. Augusta Hlonda, prymasa Polski, 1881-1948.

Archivio Segreto Vaticano, Archivio Nunziatura Varsavia, 1921-1939.

Archivio Storico, Congregazione per gli Affari Ecclesiastici Straordinari, Segreteria di Stato, Sezione per i Rapporti con gli Stati, Polonia IV, 1936-1938.

Archivio Storico, Congregazione per l'Educazione Cattolica, N. Prot. 667/37, Posnania, 1937.

Czasopisma

„L'Osservatore Romano” (1937).

„Miesięcznik Kościelny. Organ Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej” (1937).

Opracowania

Banaszak M., *Na 400-lecie Seminarium Duchownego w Poznaniu*, [w:] *W służbie Kościoła poznańskiego*, red. L. Bielerzewski, Poznań 1974, s. 162-180.

⁵³ M. Fąka, *Starania o utworzenie akademickiej uczelni teologicznej w Poznaniu (c.d. – po drugiej wojnie światowej)*, „Prawo Kanoniczne” 24 (1981) 3-4, s. 134.

⁵⁴ Tamże, s. 137.

- Fąka M., *Starania o utworzenie akademickiej uczelni teologicznej w Poznaniu (do drugiej wojny światowej)*, „Prawo Kanoniczne” 23 (1980) 3-4, s. 233-285.
- Fąka M., *Starania o utworzenie akademickiej uczelni teologicznej w Poznaniu (c.d. – po drugiej wojnie światowej)*, „Prawo Kanoniczne” 24 (1981) 3-4, s. 133-147.
- Nowacki J., *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964, s. 678-702.
- Pest C., *Kardynał Edmund Dalbor (1896-1926). Pierwszy Prymas Polski Odrodzonej*, Poznań 2004.
- Petrani A., *Szkolnictwo teologiczne w Polsce*, „Prawo Kanoniczne” 7 (1964) 1-2, s. 127-200.
- Szczepaniak M., *Wydział Teologiczny w Poznaniu (1919-1922) w świetle archiwaliów watykańskich*, „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski” 9 (2014), s. 223-236.
- Wrzosek A., *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swego istnienia (1919, 1919-20, 1920-21, 1921-22, 1922-23) za rektoratu Heljodora Świącickiego*, Poznań 1924.
- Wokół jezuickiej fundacji uniwersytetu z 1611 roku*, red. R. Witkowski, D. Żołądź-Strzelczyk, Poznań 2011.
- Żołądź-Strzelczyk D., *Academia Lubransciana (1519-1780). Dzieje szkoły od powstania do czasów Komisji Edukacji Narodowej*, „Kronika Miasta Poznania” 1999, nr 2, s. 141-151.
- Żongołowicz B., *Dzienniki 1930-1936*, oprac. D. Zamojska, Warszawa 2004.

**STATUTA POSNANIENSIS ACADEMIAE LUBRANSCIANAE
POZNAŃ
SUMPTIBUS CANCELLARIAE PRIMATIS POLONIAE
MCMXXXVII**

HISTORICAE PRAENOTATIONES

Anno 1263 ad ecclesiam cathedralem Posnaniensem schola „maior” erecta est, instruendis clericis destinata, quam viri ecclesiastici tam civitatis quam suburbani frequentare tenebantur. Cui scholae cathedrali ab exeunte saeculo decimo quarto qua rectores et professores magistri et licentiati Academiae Cracoviensis, anno 1364 fundatae, praeficiebantur.

At Joannes VII Lubrańscius, Episcopus Posnaniensis, Sigismundi regis consensu, anno 1516 novum magnumque condidit in urbe Posnania athenaeum, quod Academia Lubrańsciana dictum, sectiones theologiae, philosophiae et iuris complectebatur. Inter alios illustrissimos viros, qui saeculo decimo sexto in Academia docebant, memorandi sunt Valentinus Wróbel, auctor polonae versionis Psalterii et celeberrimus magister Benedictus Herbest, tum operibus paedagogicis tum scholarum organisatione praeclarus. Per tria fere saecula Academia, salva brevi interruptione, tam egregiis ornabatur magistris tantaque gaudebat fama, ut alumnis redundaret, inter quos haud pauci etiam e Longinqua Lithuania et Moravia habebantur. Licet enim Adamus Konarski, Episcopus Posnaniensis, ad tempus Academia uti Seminario uteretur, anno tamen 1612 athenaeum ab Episcopo Joanne Rozdrażewski plene restitutum est atque curae Universitatis Cracoviensis traditum. Juxta nova statuta, anno 1618 approbata, unus ex Professoribus praepositi seu rectoris munere fungebatur, alius studiorum directoris. Lectiones gramaticen, rethoricam et poësim, mathematicam cum dialectica, theologiam, philosophiam et ius complectebantur. Anno 1676 rectori Academiae etiam cura de Seminario dioecetano Posnaniense commissa est, quam curam rectores usque ad annum 1780 exercebant.

Polonia misere in tres partes discerpta, etiam titulus privilegiaque Academiae Lubrańscianae ruere, iuribus athenaei ex parte in Seminarium dioecesanum translatis. Hac de causa cautum est annis 1806 et 1920, ne quis, nonnisi gymnasiorum studiis absolutis et examine maturitatis superato, in Seminarium recipe retur. Tandem Bulla „De salute animarum”, rerum ecclesiasticarum ac studiorum novum condens ordinem, causa fuit, quod Seminaria Posnaniense et Gnesnense veluti unum institutum tractabantur, quoad studia aliis eiusdem generis scholis in ditione germanica aequiparatum.

Attamen Leo Przyłuski, Archiepiscopus Gnesnensis et Posnaniensis, enixe agitabat causam praerogativae collationis graduum academicorum per Seminarium Posnaniense. Licet vero gubernium borussicum huius iuris concessionem

impediverit, nihilominus usque ad Poloniae restitutionem Seminarium Posnaniense reapse uti schola academica habebatur. Anno 1919 Archiepiscopus Dalbor in Seminario Posnaniensi biennium philisophicum instauravit, quod modernus Poloniae Primas Augustus Cardinalis Hlond anno 1928 Gnesnam transtulit, in aedibus Seminarii Posnaniensis quadriennium sacrae theologiae anno 1933 introducens. Nunc temporis undecim professores ordinarii, quattuor supplentes et duo lectores in Seminario Posnaniensi docent. Peculiaria vero seminaria scientifica theologia dogmaticae, exegesis Veteris Testamenti, historiae ecclesasticae, missiologiae et scientiae paedagogicae a respectivis Professoribus ordinariis cum evidente studiorum incremento reguntur.

TITULUS I.

DE NATURA ET FINE ACADEMIAE LUBRANSCIANAE.

§ 1. *Posnaniensis Academia Lubrańsciana, sub almo Sacratissimi Cordis Jesu patrocinio constituta Divumque Thomam Aquinatem uti studiorum suorum Ducem et Patronum coelestem habens, qua Facultas Theologica ad eum finem instauratur, ut in ea sacra theologia plene, solide et modo necessitatibus aetatis nostrae accommodato tradatur necnon sive cognitio fontium, sive methodus investigationis laborisque scientifici, sive magisterii exercitium promoveantur.*

§ 2. *Ad quem finem congrue obtinendum Academia alumnos utriusque cleri necnon laicos recipit.*

§ 3. *Facultas regitur praescriptionibus Apostolicis, praesertim vero Constitutione „Deus Scientiarum Dominus”, Ordinationibus S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus ad illam Constitutionem rite exequendam et praesentibus Statutis.*

§ 4. *Academiae ius est, Apostolicae Sedis gratia, conferendi gradus academicos in sacra theologia, nempe Licentiam sive Magisterium et Lauream sive Doctoratum.*

§ 5. *Item competit Facultati ius titulum Docentis aggregati conferendi iuxta normas infra statutas.*

TITULUS II.

DE ACADEMIAE PERSONIS ET REGIMINE.

Caput primum: Auctoritates, Moderatores et Officiales.

§ 6. *Salvis iuribus Sanctae Sedis, Academia subest immediate Archiepiscopo Gnesnensi et Posnaniensi uti loci Ordinario.*

§ 7. *Auctoritates Academiae sunt: Magnus Cancellarius, Rector, Vicerector et Praefectus studiorum.*

DE MAGNO CANCELLARIO.

§ 8. *Academiae Magnus Cancellarius est Archiepiscopus Gnesnensis et Poseniensis.*

§ 9. *Magni Cancellarii est:*

a) *doctrinae orthodoxiam tutari et providere, ut praescripta Sanctae Sedis fideliter observentur;*

b) *nominare Rectorem eiusque confirmationem a Sacra Congregatione de Seminariis et Studiorum Universitatibus petere necnon professionem fidei Rectoris ad normam Can. C. I. C. 1406 § 1, 8 et Decreti Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 martii 1918 accipere;*

c) *nominare Professores Ordinarios, Extraordinarios, Docentes aggregates et Lectores supplentes, eisque missionem canonicam conferre;*

d) *nominare Bibliothecarium Academiae;*

e) *examinibus ad consequendam Licentiam, Lauream et titulum Docentis Aggregati de iure praesidere atque documentis authenticis Licentiae et Laureae primo loco subscribere;*

f) *Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus de rebus gravioribus, quae ad Academiam pertinent, certiore facere, eique tertio quoque anno relationem exhibere de statu scientifico et morali ipsius Academiae ad normas ab eadem Sacra Congregatione traditas;*

g) *auditoresmittere, reprobatos vero sive quoad scientiam sive quoad mores ab Academia removendos decernere.*

DE RECTORE.

§ 10. *Rector Academiae a Magno Cancellario nominatur, indiget vero confirmatione Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.*

§ 11. *Rector ordinarium Academiae regimen exercet, qua in re ei omnia competunt, quae Constitutione „Deus Scientiarum Dominus” et Ordinationibus Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus ipsi attribuuntur.*

§ 12. *In peculiari Rectoris est:*

a) *praescripta Sanctae Sedis et Statuta Academiae exequi;*

b) *accipere professionem fidei, secundum formulam a Sancta Sede approbatam, omnium Academiae Professorum, Docentium et Lectorum ad normam Can.*

C. I. C. 1406 § 1, 8 et Decreti Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 martii 1918 et quidem initio suscepti muneris, itemque eorum qui, examine superato, academicis gradibus donandi sunt;

c) curare ut Professores in docendo rationem studiorum in his Statutis contentam accurate sequantur;

d) convocare Consilium Academiae Professorumque Congressum eisque praesidere;

e) designare examinatores diesque examinum, examinibus praesidere et documentis authenticis Licentiae et Laureae secundo loco subscribere;

f) ad Magnum Cancellarium de studiorum et disciplinae statu referre;

g) quotannis ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus summaria, ad rem statisticam pertinentia, secundum schemata eisdem Sacrae Congregationis mittere.

DE VICERECTOR ACADEMIAE.

§ 13. Vicerectori competit Rectorem impeditum in omnibus supplere.

§ 14. Vicerector sub Rectoris auctoritate speciali cura disciplinae et moribus auditorum prospicit.

DE PRAEFECTO STUDIORUM.

§ 15. Praefecto studiorum competit sub Rectoris auctoritate:

a) documenta auditorum examinare et Rectori referre;

b) calendaria atque programmata annorum praeparare et aulas pro diversis scholis designare;

c) invigilare, ut omnes Auditores praelectionibus et exercitationibus adscribantur, ad quas tenentur, praelectiones regulariter frequentent et examina rite subeant;

d) secretariae providere et Archivum peculiare curare, in quo documenta maioris momenti vel strictioris secreti reponantur;

e) documentis authenticis graduum academicorum post rectorem subscribere;

f) Rectorem et Vicerectorem simul impeditos supplere.

DE CONSILIO ACADEMICO.

§ 16. Rector in rebus maioris momenti a Consilio Academico adiuvatur, quod constituitur ex Vicerectore, Praefecto Studiorum et omnibus Professoribus Ordinariis, praeside eodem Rectore.

§ 17. *Consilium Academicum saltem bis in anno convocatur, initio nempe et in fine anni academici et praeterea, quotiescumque Rectori videatur expedire aut pertractanda sit res, quae eiusdem Consilii votum exigat.*

§ 18. *Consilii Academici est:*

- a) *componere kalendarium praelectionum cuiusvis anni;*
- b) *deliberare de mutationibus in bonum studiorum Magno Cancellario proponendis;*
- c) *proponere Magno Cancellario admissionem vel dimissionem auditorum;*
- d) *examinare ad normam § 3 d) eos, qui titulum Docentium aggregatorum petunt.*

DE ACADEMIAE BIBLIOTHECARIO.

§ 19. *Bibliothecarius Academiae a Magno Cancellario nominatur.*

§ 20. *Bibliothecarius sub Rectoris auctoritate bibliothecam Academiae administrat, custodit et regit secundum normas infra determinatas.*

Caput secundum: professores.

DE PROFESSORIBUS IN GENERE.

§ 21. *Professores Academiae alii sunt ordinarii, alii extraordinarii, alii Docentes aggregati, alii Lectores supplentes.*

§ 22. *Professores ordinarii sunt, qui pleno iure in Professorum Collegium sunt recepti; Professores extra ordinarii vero nondum omni ac pleno iure in Professorum Collegio gaudent.*

§ 23. *Docentes aggregati sunt, qui a Magno Cancellario invitati vel admissi et a Consilio Acedemico examinati in Professorum Collegium per eundem Magnum Cancellarium sunt cooptati.*

§ 24. *Lectores supplentes sunt, qui pro opportunitate a Magno Cancellario ad tempus ad aliquam disciplinam tradendam admissi sunt.*

§ 25. *Annua singulorum ordinum Professorum honoraria sive activa sive emerita a Magno Cancellario Academiae speciali ordinatione pro temporis circumstantiis statuentur.*

DE PROFESSORIBUS ORDINARIIS.

§ 26. *Professores ordinarii a Magno Cancellario nominantur.*

§ 27. *Ut quis Professor ordinarius deputetur, requiritur, ut:*

a) impleat omnes conditionis in articulo 21 Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus” statutas;

b) aptitudinem specialem ostenderit, per nonnullos annos docendo necnon aliquas dissertationes scientificas conficiendo.

§ 28. Qualitates meritaque deputandi Professoris ordinarii Consilium Academicum examinat, cuius sententiam Rector Magno Cancellario refert.

§ 29. Professores extraordinarii a Magno Cancellario renuntiantur.

§ 30. Ut quis Professor extraordinarius nominetur, requiritur, ut:

a) omnes conditiones impleat ab articulo 21 Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus” statutas;

b) aptitudinem ostenderit, docendo saltem per duos annos uti Docens aggregatus et aliquam dissertationem scientificam publicando.

§ 31. Qualitates meritaque deputandi Professoris extraordinarii Consilium Academicum examinat, cuius sententiam Rector Magno Cancellario refert.

DE DOCENTIBUS AGGREGATIS.

§ 32. Docentes aggregatos Magnus Cancellarius nominat.

§ 33. Ut quis Docens aggregatus renuntietur, requiritur, ut:

a) habeat conditiones scientiae et morum ab articulo 21 Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus” statutas;

b) ad aggregationem a Magno Cancellario sit invitatus vel admissus;

c) post lauream aliquam dissertationem scientificam confecerit et publicaverit;

d) Consilium Academicum eius qualitates examinaverit, necnon dissertationem eiusque defensionem et praelectionem acceptaverit, quae Rector Magno Cancellario refert.

DE LECTORIBUS SUPPLEMENTIBUS.

§ 34. Lectores supplentes a Magno Cancellario nominantur, qui et eorum in officio durationem determinat.

DE PROFESSORUM AB OFFICIO CESSATIONE.

§ 35. Si quis Professor vel doctrinam catholicam laeserit vel a vitae integritate defecerit, a Magno Cancellario missione canonica docendi privari potest, in quo casu eo ipso officium Professoris amittit.

§ 36. *Invitante Magno Cancellario, Professores munus deponere tenentur:*

a) *si propter aegritudinem habitualement non nisi magna cum difficultate suum officium rite obire possint;*

b) *expleto sexagesimo quinto aetatis anno.*

§ 37. *Per renuntiationem vel electionem ad aliud officium maioris momenti munus professoris dimissum habetur.*

Caput tertium: Auditores.

DE AUDITORIBUS IN GENERE.

§ 38. *Auditores Academiae dividuntur in ordinarios, extraordinarios et hospites.*

§ 39. *Ut quis in Academiam quomodolibet adscribi possit, exhibeat oportet:*

a) *si sit clericus, litteras commendatitias sui Ordinarii necnon documentum authenticum studiorum mediorum classicorum, iuxta articulum 15 Ordinationis S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus rite peractorum;*

b) *si sit laicus, proprii Ordinarii litteras testimoniales de vita et moribus, necnon documentum authenticum studiorum mediorum classicorum rite peractorum uti supra.*

§ 40. *Auditores tenentur solvere tributa a Magno Cancellario praescripta. Rector tamen iis auditoribus, qui solvendis tributis vere impares inventi fuerint, ipsa ex parte vel ex toto remittere potest.*

§ 41. *Inscriptiones auditorum peraguntur diebus in kalendario quotannis notatis. Elapsis viginti diebus ab initio anni academici, inscriptiones non permittuntur, nisi ex rationabili causa et de licentia Rectoris.*

DE AUDITORIBUS ORDINARIIS.

§ 42. *Auditores ordinarii sunt, qui ad gradus academicos tendunt.*

§ 43. *Ut quis qua auditor ordinarius adscribi possit, affere debet praeter ea, quae in § 39 statuta sunt:*

a) *testimonia authentica de studio universae philosophiae scholasticae saltem per biennium iuxta normam Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus” art. 25, 2 et Ordinationum art. 16 § 1-3 rite peracto;*

b) *testimonium de examine super universa philosophia scolastica feliciter superato.*

§ 44. *Qui studiis classicis rite peractis, philosophiae scholasticae per biennium operam dederit ad normam § 43 et deinde quadriennium theologicum ad*

normam Can. 1365 C. I. C. vel Can. 589 § 1 rite absolverint, ad quartum Academiae annum, praemisso examine, uti auditores ordinarii recipi, necnon post unum annum ad Licentiam admitti poterunt.

§ 45. Auditores extraordinarii sunt, qui ad gradus academicos non aspirant. Admittuntur tamen ad praelectiones et ad examina, exceptis examinibus peculiaribus ad gradus.

§ 46. Ut quis ut auditor extraordinarius adscribi possit, afferre debet praeter ea, de quibus in § 39:

a) testimonia authentica de studio universae philosophiae scholasticae saltem per biennium rite peracto;

b) testimonium de examine super universa philosophia feliciter superato.

DE HOSPITIBUS.

§ 47. Hospites sunt, qui de consensu Rectoris praelectiones frequentant, quin tamen ad examina admittantur.

§ 48. Ut quis uti Hospes adscribi possit, afferre debet testimonia de quibus in § 39.

DE AUDITORUM EXCLUSIONE.

§ 49. Auditor, qui aliqua ratione deliquerit, a Praefecto studiorum moneatur.

§ 50. Si casus ferat, auditor ordinarius et extraordinarius puniri potest a Rectore, audito Consilio Academico, aut dilatione examinis vel collationis gra-duum aut exclusionem ab examinibus illo anno, quo offensa commissa est.

§ 51. In casibus gravioribus excludatur ab Academia decreto Magni Cancellarii, audito Consilio Acadmico et Rectore causam proponente.

§ 52. Hospites iusta de causa a Rectore dimitti possunt.

§ 53. Auditores clerici, qui a proprio Ordinario ab Academia revocati fuerint, a praelectionibus frequentandis cessabunt.

TITULUS III.

DE RATIONE STUDIORUM.

Caput primum: De methodo generali docendi.

§ 54. In Academia primum locum Sacra theologia teneat, quae methodo tum positiva tum speculativa tradenda est.

§ 55. *In parte speculativa, veritatibus fidei expositis et ex Sacra Scriptura et Traditione demonstratis, earum veritatum natura et intima ratio ad principia et doctrinam Sancti Thomae Aquinatis investigentur et illustrentur, textibus Summae Theologiae saepe adhibitis, ad normam Litterarum Encyclicarum „Aeterni Patris” et „Studiorum Ducem”.*

§ 56. *In parte positiva auditores ita instituantur, ut non solum ipsam doctrinam probe addiscant, sed etiam fontes singulis disciplinis proprios legesque eosdem interpretandi cognoscant atque laboris scientifici instrumentis et adiumentis cum fructu assuescant.*

§ 57. *Sedulo curabitur, ut auditores, qui ad gradus academicos tendunt, non tantum altiorem scientiam acquirant, sed etiam methodum scientificae laborandi et rationem docendi addiscant, sociatis optimis Ecclesiae doctrinae regulis cum hodiernis studiorum systematibus. Ad quem finem de principalibus disciplinis, praeter lectiones, fiant in specialibus seminariis exercitationes, quibus auditores scientificam investigandi methodum et artem proponendi etiam scriptis, quae studio assecuti sint, Professore duce addiscant.*

§ 58. *In seminario Professor principia methodica exponat eorumque rectam applicationem invigilet, ita ut singuli auditores ad adeundos fontes, ad tractandas et diiudicandas quaestiones particulares et praesertim ad scribendum de coelestis scientiae argumentis solide instituantur.*

§ 59. *Exercitationibus auditores, ad gradus academicos adspirantes, non solum interesse, sed communicum sodalibus labore et propriis commentationibus operam dare tenentur.*

§ 60. *De materia theologica instituantur disputationes et quidem sive circuli, qui fiunt post consuetam lectionem, sive conclusiones quae habentur coram Auctoritatibus Academiae, Professorum et auditorum collegio, doctis quoque viris invitatis, sive praelectiones magistrales, ab auditoribus a Professore designatis tenendae.*

Caput secundum: De studiorum curriculo.

§ 61. *Integrum studiorum curriculum in Academia Lubrańsciana quinque annis absolvatur ita, ut Licentia non concedatur ante expletum annum quartum, Laurea vero non conferatur ante expletum annum quintum.*

§ 62. *Annus academicus novem menses complectitur. Incipit diebus primis octobris et initio iulii clauditur. Vacationes infra annum in calendario scholastico Academiae quotannis indicantur.*

Item annus in duo semestria dividitur, quorum prius ad kalendas martias, alterum vero usque ad finem anni scholastici protenditur.

§ 63. *Scientifica ad Licentiam praeparatio quattuor annis absolvitur. Disciplinae ita per varios annos distribuuntur, ut anno quarto sufficiens reservetur tempus tum praeparando examini, tum maiori frequentationi disciplinarum specialium, tum praeparandae dissertationi.*

§ 64. *Annus quintus deputetur praeparationi ad Lauream. Auditores huius anni tenentur:*

- a) *frequentare saltem per quinque horas in hebdomada aliquot cursus vel disciplinas ad eorum specializationem pertinentes;*
- b) *active interesse exercitationibus in serninario illius disciplinae, cuius peculiarem cognitionem sibi acquirere elegerint;*
- c) *componere et typis mandare dissertationem scientificam.*

Caput tertium: De disciplinis tradendis et de examinibus.

§ 65. *Disciplinae in Academia tradendae dividuntur in principales, auxiliares et speciales.*

Principales sunt, quae essentialiter requiruntur ad finem Academiae assequendum; auxiliares sunt, quae ad principales bene tractandas necessariae habentur; speciales denique, quae disciplinas sive principales sive auxiliares complent atque perficiunt.

§ 66. *Disciplinae principales sequenti modo sunt tradendae:*

- a) *Theologia Fundamentalis: horae 6 in hebd. per 2 sem.*
- b) *Theologia Dogmatica: horae 6 in hebd. per 6 sem.
horae 2 in hebd. per 2 sem.*
- c) *Theologia Moralis: horae 4 in hebd. per 6 sem.
horae 2 in hebd. per 2 sem.*
- d) *Scriptura Sacra Veteris Testamenti.
Exegesis: horae in hebd. per 6 sem.
Introductio: hora 1 in hebd. per 2 sem.*
- e) *Scriptura Sacra Novi Testamenti.
Exegesis: horae 3 in hebd. per 6 sem.
Introductio: hora 1 in hebd. per 2 sem.*
- f) *Ius canonicum: horae 3 in hebd. per 6 sem.
horae 2 in hebd. per 2 sem.*
- g) *Historia Ecclesiastica: horae 3 in hebd. per 6 sem.*
- h) *Patrologia: horae 2 in hebd. per 2 sem.*

§ 67. *Disciplinae auxiliares tradendae sunt:*

- i) *Ascetica: hora 1 in hebd. per 2 sem.*
- j) *Institutiones systematico-historicae Liturgiae: hora 1 in hebd. per 2 sem.*

k) *Quaestiones theologicae ad Orientales spectantes: hora 1 in hebd. per 2 sem.*

d) *Theologia Pastoralis hora 1 in hebd. per 2 sem.*

§ 68. *Disciplinae speciales dividuntur in obligatorias et liberas.*

a) *Obligatoriae sunt:*

Theoria homileticae hora 1 in hebd. per 2 sem.

Theoria catecheticae hora 1 in hebd. per 2 sem.

Theoria paedagogica hora 1 in hebd. per 2 sem.

Theoria Actionis Catholicae horae 2 in hebd. per 2 sem.

b) *Liberae, praeter eas, quae quotannis in kalendario indicantur:*

Interpretatio textuum SS. Patrum et S. Thomae Aquinatis hora 1 in hebd. per 4 sem.

Missiologia hora 1 in hebd. per 2 sem.

Musicologia sacra hora 1 in hebd. per 2 sem.

Medicina pastoralis hora 1 in hebd. per 2 sem.

Historia artis christianae hora 1 in hebd. per 2 sem.

Sociologia hora 1 in hebd. per 2 sem.

§ 69. *Lingua hebraica et graeco-biblica iam in cursu philosophico absolutae censentur, secus obligatorie suppleri debent primo anno.*

§ 70. *Auditoribus ad gradus academicos tendentibus praescribuntur omnes disciplinae principales, auxiliares et speciales obligatoriae.*

§ 71. *Si quis auditor a praelectionibus et exercitationibus ita abfuerit, ut omnes absentiae simul sumptae tertiae parti anni aut semestris academici adaequant, annus ille aut semestre numero praescripto non comprehendetur.*

§ 72. *De omnibus et singulis disciplinis principalibus, auxiliaribus et specialibus obligatoriis auditores subire tenentur coram professore respectivae disciplinae colloquia semestralia et examina annualia, saltem per decem minuta protracta.*

§ 73. *Duae habentur sessiones pro examinibus annualibus et peculiaribus ad gradus academicos obtinendos, nempe aestiva post praelectionum finem et autumnalis ante initium sequentis anni academici. Dilatio examinis ad sessionem autumnalem in particularibus casibus permittitur.*

§ 74. *In fine semestris possunt etiam sessiones examinum extraordinariae institui de illis disciplinis, quarum materia iam fuerit absoluta.*

§ 75. *Ante examen annuale fit scrutinium de moribus scholasticis examinandorum. Illud fit, praeside Rectore, et suffragium in eo habent, praeter Rectorem, sive membra Consilii Academici sive respectivi examinandorum Professores. Qui in hoc scrutinio maioritatem suffragiorum approbantium non retulerit, nequit admitti ad examina subeunda in fine anni, nisi de consensu Magni Cancellarii,*

vel nisi, transactis tribus mensibus, iterum scrutinio submittatur et approbatus fuerit.

§ 76. *Qui in aliqua disciplina reiectus fuerit in examine annuali, tenetur in subsequenti sessione examen iterare.*

§ 77. *Notae examinerum sunt:*

- a) *non probatus,*
- b) *probatus,*
- c) *bene seu cum laude probatus,*
- d) *optime seu summa cum laude probatus.*

TITULUS IV.

DE COLLATIONE GRADUUM ACADEMICORUM.

DE GRADIBUS ACADEMICIS IN GENERE.

§ 78. *Gradus academici nomine Summi Pontificis regnantis et, Sede vacante, nomine Sanctae Sedis conferuntur.*

§ 79. *Ut quis ad examen peculiare ad gradum quemcumque admittatur, requiritur:*

- a) *ut sit rite in Academiam adscriptus;*
- b) *ut scholas, exercitia et reliquos actus scholasticos ad hunc gradum requisitos rite absolverit ad normam Statutorum et programmatis;*
- c) *ut afferat in scriptis licentiam a suo Ordinario;*
- d) *ut petitionem pro admissione apud Secretariam deponat saltem duobus mensibus ante initium examinum, de quibus agitur.*

§ 80. *Qui in examine peculiari ad aliquem gradum fuerit reprobatus, poterit periculum iterum in sequenti sessione subire. Qui in eo reprobatus fuerit, amplius ad examen admitti nequit.*

§ 81. *Qui gradibus academicis donandi sunt, professionem fidei emittant ad normam Can. C. I. C. 1406 § 8 et iuramentum antimodernisticum iuxta decretum Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 Martii 1918.*

§ 82. *Quilibet promotus ad gradum academicum recipit diploma authenticum suae promotionis, cui subscribatur primo loco a Magno Cancellario, secundo a Rectore Academiae tertio a Praefecto studiorum, deinde a Professore promotore et a Secretario. Diploma sigillo Academiae signandum est.*

DE LICENTIA.

§ 83. *Licentia est gradus academicus, ex quo cognoscitur eum, qui hoc gradu donatur, praestitutum studiorum curriculum absolvisse et tale tum doctrinae tum laboris scientifici specimen dedisse, ut idoneus haberi possit ad docendum in scholis, seminariis et institutis, in quibus gradus academici non conferuntur.*

§ 84. *Ut quis ad Licentiam admittatur, requiritur:*

a) *ut praelectionibus et exercitationibus Statutis Academiae praescriptis per quadriennium interfuerit;*

b) *ut examina pro singulis annis constituta de omnibus et singulis disciplinis principalibus, auxiliariis et specialibus obligatoriis superaverit;*

c) *ut ad normam Ordinationum ad Constitutionem Apostolicam „Deus Scientiarum Dominus” art. 29 § 2, aptitudinis ad laborem scientificum dederit experimentum etiam scriptum per aliquam dissertationem a Professore, ad quem pertinet, diiudicandam.*

§ 85. *Peculiare ad Licentiam examen consistit:*

a) *in publico examine orali de universa theologia fundamentali, dogmatica et morali speculativa ad normam art. 38 § 1 Ordinationum et quidem per horam coram Rectore et tribus Professoribus, Magno Cancellario praeside;*

b) *in examine in scriptis de una ex disciplinis principalibus per quattuor saltem horas.*

§ 86. *Pro Licentiae qualificatione computentur:*

a) *exitus examinis publici de universa theologia;*

b) *exitus examinis scripti de una ex disciplinis principalibus;*

c) *exitus experimenti aptitudinis ad laborem scientificum seu dissertationis praesentatae;*

d) *exitus omnium examinum annualium totius curriculum theologicum peracti, ea tamen servata inter varias disciplinas proportione, ut theologiae dogmaticae et morali coëfficiens 3, ceteris disciplinis principalibus 2, auxiliaribus et specialibus 1 tribuatur.*

e) *dimidia pars punctorum quae a candidato obtineri possunt, adscribatur examini „de universa theologia”; cetera puncta ita distribuuntur, ut eorum tertia pars tribuatur examibus annualibus, tertia pars dissertationi et experimento laboris scientifici, tertia pars examini scripto.*

DE LAUREA SEU DOCTORATU.

§ 87. *Laurea est gradus academicus, quo testificatur eum, qui hoc grado donatur, tale doctrinae, peritiae et laboris scientifici specimen dedisse, ut labo-*

rem scientificum ultra protrahens, idoneus haberi possit, salvo praescripto art. 21 Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus”, ad docendum in scholis ecclesiasticis superioribus, nempe Universitatibus et Academiis.

§ 88. *Laurea non est conferenda ante expletum annum quintum ab incepto studiorum sacrae Theologiae curriculo.*

§ 89. *Ut quis Lauream seu Doctoratum assequi possit, omnibus praemittendis examiniibus superatis et opera exercitationibus ad normam Statutorum et programmatis data, debet praeterea:*

a) *Licentia alicuius Facultatis theologiae approbatae esse praeditus;*

b) *exhibere dissertationem scriptam, quae eum investigationibus scientificis aptum esse demonstrat et ad scientiae profectum conducat, quaeque saltem ex parte edatur ad normam § 94;*

c) *hanc ipsam dissertationem coram Auctoritatibus Academicis et Professoribus Academiae palam defendere;*

d) *post dissertationis defensionem publicam habere praelectionem coram quinque saltem Professoribus de argumento delecto ex disciplinis, quibus candidatus in primis studuerit.*

§ 90. *Dissertatio elaboranda est sub directione Professoris disciplinae, ad quam dissertatio pertinet, argumento dissertationis ab eodem approbato, vel alius Professoris de consensu Rectoris. In ea adhibenda est methodus scientifica, quae in respectivis elucubrationibus praesenti tempore adhiberi solet. Conscribenda est extensione saltem centum paginarum vel latine vel lingua vernacula et debita forma in fasciculum religata necnon nitido caractere ope machinae confecta ante diem primam mensis aprilis deponenda est apud Secretariam.*

§ 91. *Dissertatio examinanda et diiudicanda est a duobus saltem Professoribus rerum, de quibus agitur, peritis. Quod si duo Professores a Rectore designati, circa dissertationis approbationem dissentiant, tertius adiungatur. Prius quam a Censoribus dissertatio approbata sit, Licentiatus ad eam palam defendendam admitti nequit.*

§ 92. *Dissertationis defensio solemniter fiat coram Auctoritatibus et Professoribus Academiae, invitatis, praeter auctoritates ecclesiasticas, etiam aliis viris doctrina ac vitae conditione praestantibus. Dissertationem oppugnare debent Censores, de quibus in § 91; id quoque ceteri adstantes facere possunt. Professores, qui in dissertationis defensione suffragium ferunt, sint saltem quinque, scilicet Rector et quatuor Professores antea designati.*

Dissertationis defensio una simul cum oppugnationibus saltem per integram horam perdurat.

§ 93. *Peracta defensione, fit scrutinium, in quo qualificatio Doctoratus determinatur. Pro qualificatione computentur:*

- a) nota dissertationi scriptae concessa a Censoribus de quibus in § 91;
- b) exitus praelectionis publicae, de qua § 89 d;
- c) exitus defensionis dissertationis, de qua in § 92;
- d) exitus omnium examinum annualium totius curriculum theologici.

Dimidia pars punctorum, quae a candidato obtineri possunt, adscribatur dissertationi scriptae, caetera puncta ita dividantur, ut eorum tertia pars adscribatur praelectioni publicae, tertia pars defensionis dissertationis et tertia pars examinibus totius curriculum theologici.

§ 94. *Ut quis, peracto scrutinio, ad gradum Doctoratus promo veri necnon diploma accipere possit, necesse est, ut dissertationem typis edat et quinquaginta exemplaria ad Secretariam transmittat. Si candidatus iusta de causa petierit, ut tantummodo pars typis detur, Rectoris est id permittere, audito Professore, qui candidatum in elaboranda dissertatione direxit, quoad convenientiam edendi unam partem potius quam aliam.*

§ 95. *Exemplaria singularum dissertationum mittentur ad S. Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus et ad omnes Universitates studiorum ecclesiarum canonicè erectas et approbatas, saltem in Polonia.*

DE COLLATIONE TITULI DOCENTIS AGGREGATI.

§ 96. *Per collationem tituli Docentis aggregati Magnus Cancellarius, servata praescriptione art. 21 Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus”, aliquem doctorem ad munus docendi in Academia Lubrańsciana aptum declarat, veniam legendi ei confert et in collegium Professorum huius Academiae eum cooptat.*

§ 97. *Ut quis titulo Docentis aggregati insigniri possit, debet:*

- a) esse doctor unius ex Universitatibus vel Institutis studiorum ecclesiarum canonicè erectis et approbatis;
- b) a Magno Cancellario ad titulum Docentis aggregati assequendum admitti;
- c) exhibere typis editam dissertationem scientificam, quae et aptitudinem eius ad investigationes scientificas conficiendas demonstrat et ad scientiae verum profectum conducit;
- d) defendere hanc ipsam dissertationem in colloquio peculiari coram Consilio Academico, Magno Cancellario praesidente;
- e) lectionem magistralem palam habere de aliquo argumento a Consilio Academico delecto ex disciplina, quam docere desiderat.

§ 98. *Magnus Cancellarius vel proprio motu aliquem Doctorem ad praesentandum se ad aggregationem invitare vel etiam precibus candidati aggregatio-*

nem petentis annuere potest, utroque in casu audito Consilio Academiae et Rectore de eventu scrutinii referente.

§ 99. *Dissertatio scientifica typis edita examinanda et diiudicanda est a tribus saltem Professoribus rerum, de quibus agitur, peritis, Rectore praeside.*

§ 100. *Dissertatione approbata, defensio eius fit coram solo Consilio Academico, Magno Cancellario praesidente. Dissertationem oppugnare debent Censores de quibus in § 99; id quoque cetera membra Consilii facere possunt. Dissertationis defensio simul cum oppugnationibus saltem per integram horam perdurat.*

Suffragium ferunt omnes praesentes, Censoribus referentibus.

§ 101. *Post dissertationis faustam defensionem, ex tribus argumentis a candidato praesentatis unum per Consilium Academicum eligitur et hora lectionis magistralis determinatur ita, ut Doctor per 24 horas se ad hanc lectionem praeparare possit. Lectio fit coram solo Consilio Academico, Magno Cancellario praesidente.*

§ 102. *Peracta lectione, fit scrutinium, quo per suffragiorum maioritatem candidatus receptus aut non receptus iudicatur. Doctor receptus praesentatur ad aggregationem Magno Cancellario.*

§ 103. *Magnus Cancellarius, si votum scrutinii approbare velit, „nihil obstat” Sanctae Sedis a Sacra Congregatione de Seminariis et Studiorum Universitatibus ad normam art. 21,5 Constitutionis „Deus Scientiarum Dominus” impetret, professionem fidei a Rectore recipiendam curet, missionem canonicam docendi candidato conferat, collationem tituli Docentis aggregati publici iuris faciat et Docentem aggregatum in Collegium Professorum Academiae cooptet.*

§ 104. *Docens aggregatus tenetur unoquoque anno academico saltem unum cursum semestrale docere, a qua obligatione nonnisi a Magno Cancellario iusta ex causa per singulos annos dispensari potest.*

TITULUS V.

DE REBUS DIDACTICIS ET OECONOMICIS.

DE BIBLIOTHECIS.

§ 105. *Academia habet in usum Professorum et auditorum propriam Bibliothecam in ordinem redactam, opportunis catalogis instructam, praecipuis tum theologicis tum philosophicis operibus dotatam.*

§ 106. *Bibliothecae praeficitur Bibliothecarius, cuius sit catalogos conficere et renovare, libros emendos Rectori proponere, noviter acquisitos sigillo Academiae obsignare, invigilare conservationi et usui librorum ac consulentes pro vi-*

ribus adiuuare, horarium bibliothecae exactissime observare et Rectori quotannis de statu bibliothecae rationem reddere.

§ 107. Necessitatibus bibliothecae conservandae et augendae deputetur quotannis certa summa pecuniae a Magno Cancellario determinanda.

§ 108. Pro opportunitate et possibilitate non solum communis habeatur bibliotheca, sed etiam speciales pro Seminariis. Singulae bibliothecae reguntur propriis ordinationibus a Rectore approbatis.

DE BONORUM ADMINISTRACIONE.

§ 109. Ex redditibus Academiae aliqua pecuniae summa quotannis seponenda est pro necessitatibus vitae academicae et a Rectore iuxta normas a Magno Cancellario approbatas administranda.

§ 110. Stipendia et pia legata, quorum reditus pro auditoribus instituendis erogantur, a Rectore et Consilio Academico administrantur ad normam tabularum, a Magno Cancellario approbatarum.

DE RATIONE REDDENDA.

§ 111. In fine uniuscuiusque anni academici Rector praesentat Magno Cancellario, una cum relatione de statu Academiae scientifico et morali, rationem recepti et expensi anni elapsi necnon proponit ipsi confirmandam praeventivam rationem recepti et expensi pro anno sequente.

§ 112. Tertio quoque anno Magnus Cancellarius Sacrae Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus relationem mittat de statu Academiae tam scientifico et morali quam oeconomico, ad normam art. 4-et 5, 8° Ordinationum ad Constitutionem Apostolicam „Deus Scientiarum Dominus” adiunctarum.

TITULUS VI.

DE STATUTORUM APPLICATIONE ET IMMUTATIONE.

DE APPLICATIONE STATUTORUM.

§ 113. Ceteris ad vitam academicam spectantibus et his Statutis non determinatis, applicandae sunt normae et praescripta Constitutionis Apostolicae „Deus Scientiarum Dominus” et annexarum „Ordinationum” Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

§ 114. In dubiis gravioris momenti Rector, audito Concilio Academico, rem referat ad Magnum Cancellarium.

DE IMMUTATIONE STATUTORUM.

§ 115. Si quae mutationes in praesentibus Statutis sint in posterum inducendae, referantur a Rectore, audito Consilio Academico, ad Magnum Cancellarium, cuius est mutationes propositas iudicio Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus submittere.

APPENDIX I.

EXEMPLAR DIPLOMATUM.

Academia Lubrańsciana Posnaniensis.

Reverendus Dominus (bene, optime etc) probatus est in iis, quae ad promotionem in Sacra Theologia praescribuntur, experimentis.

Quapropter, auctoritate ab Apostolica Sede Nobis concessa, ipsum nomine SS. D. N. feliciter regnantis ad (Licentiatum, Doctoratum) gradum promovemus, promotumque hisce litteris declaramus.

Posnaniae, die.... mensis..... anni.....

Magnus Cancellarius

Praefectus Studiorum

Rector Academiae

Professor

Reg.

a secretis

APPENDIX II.

TRIBUTA SOLVENDA.

Academiae solventur tributa:

ad primam adscriptionem 30 zł

ad annuam adscriptionem 50 zł

ad Licentiam 100 zł

ad Lauream 200 zł

SUMMARY

In the period of the Second Republic of Poland two attempts – unfortunately unsuccessful – were undertaken to organize the teaching of theology at university level in Poznań. Endeavors to create a Theological Faculty at Poznań University in the years 1919-1921 did not bring the expected effects. In 1937 Cardinal August Hlond addressed a plea to the Apostolic See to reinstate the Lubrański Academy in Poznań. The Primate's vision included the construction of a modern building of the academy which he saw as his personal gift to the archdiocese and a "remembrance" of his primateship.

The article takes up the above mentioned issue in the light of the Vatican's archival materials. They allow us to grasp some essential historical facts and provide access to the drafts of the statutes of the intended reactivated Academy. Their publication herein seems to be an interesting contribution to the outlining of a complete history of the Faculty of Theology in Poznań.

Keywords

Lubranski Academy; Poznan University; Faculty of Theology; Pius XI; card. A. Hlond; the Congregation for Catholic Education; seminary in Poznan; teaching theology in Poland